

למעשה

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות
- "בית יוסף" קרית פוניבו

"ראה אנכי נותן לפניכם היום" (י"א - כ"ו)

שואל הגר"א מוילנא, מדוע כתוב "נותן" בלשון הווה, והרי מתן תורה היה ארבעים שנה קודם לכן, והיה צריך לכתוב נתתי? אלא מתרין, אדם שבחר בדרך הרע, יכול לחשוב שאין לזה תקנה, לכן באה התורה ואומרת, שכל הזמן עומדת בפני האדם דרך הבחירה, "ראה אנכי נותן", בכל יום יש לפניך את האפשרות לבחור בין ברכה וקללה, בין טוב לבין הרע.

ועוד, אדם יכול לחשוב, שאם כבר עשה עבירות, איזו תקנה יש לו, וזמן רב יקח לו כדי לשוב בתשובה? לכן אמרה התורה "היום", היום כבר הינך יכול לשוב בתשובה. וראיה לכך, הגמ' בסוכה [ג"ב]: אומרת, "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר [תהילים ל"ז - ל"ב] צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". לכן אומרת התורה עזרתו של הקב"ה היא מיידית, "היום".

ועל זה מוסיף הפסוק "לפניכם", כדי למכור סחורה טובה, אין צורך בהרבה שכנועים, כי סחורה טובה מוכרת את עצמה, ומי אומר שהתורה היא "סחורה" טובה? לכן נאמר "לפניכם", כלומר, אני מניח לפניכם ואיני מכריח אתכם לקחת, וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול. ואם אדם יחשוב שיש צדיקים בעולם, אבל הוא אינו אחד מהם, והוא חושש שאם ינסה ללכת בדרכם לא יצליח לעמוד בזה, או שילעגו לו כולם על צדקותו, לכן כתוב "ראה" בלשון יחיד ולא נאמר ראו בלשון רבים, התורה פונה לכל אדם באשר הוא, שעליו ללכת בדרך התורה, ולא לשים לב מה אומרות הבריות. (מדשן ביתך)

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

מה מחפש הרב מברסק בשעת ההפצות

פעם אחת בימי מלחמת העולם, בשעת ההפצות, והיו הימים ימי ערב חג הסוכות, היה מרן הגר"ז טרוד כולו בחיפוש אחר 'בריסקער הדסים', כפי שהיה מהדר בכל שנה, והיה שם עמו הגר"מ זמבא הי"ד, ושאלו האם במצב כזה שהדעת נתונה לטרדות הקיום וההצלה, אין מקום להקל מעט, ולהסתפק בהדסים הכשרים מעיקר הדין.

והשיבו הגר"ז, הרי אם הבורא עולם היה אומר ליהודי שהוא דורש ממנו עכשיו באופן פרטי, רק דבר אחד, שיקח הדסים מהודרים, הרי ודאי כל אחד, אפי' כשהוא מצוי בעת מלחמה, היה מחפש הדסים הכי מהודרים, רק לנו אין הרגשה זו בשביל כמה מניעות.

א. לא מרגישים שהקב"ה הוא בעצמו מצוה אותנו.

ב. שאמר זאת לכל כלל ישראל.

ג. זה לא המצוה היחידה.

ד. שציוה כן לפני אלפי שנים.

ה. שזה לא הפעם הראשונה והיחידה שאנו מצוים במצוה זו.

אך התורה לימדתנו סיים הגר"ז, שבכל מצוה ומצוה, צריך להרגיש כמו שהיה ציווי פרטי אליו היום. ודבר זה למדנו ממה שכתוב בפרשת קריאת שמע הדברים האלה [רק מצוה זאת] אשר אנכי [הקב"ה בכבודו ובעצמו] מצוך [רק אותך] היום [ולא לפני אלפי שנים], ולכן כל יום יהיו בעיניך כחדשים, ואין שום נפ"מ בזה שנצטווה כבר בשנה שעברה. ואם היינו מרגישים כך בכל מצוה לא היה לנו כל בעיה לקיים כל מצוה, אפילו במצב הכי קשה. [ומעין זה כתב הח"ח באהבת חסד פרק יא ע"ש]

החפץ חיים זצ"ל (על התורה, פרשת ואתחנן עמ' רלח) מפרש כך את הפסוק (דברים ו' ו) 'והיו הדברים האלה' רק הדף הזה שבו אתה עוסק, 'אשר אנכי מצוך' ולא כתוב בלשון רבים 'מצוכם', שאתה היחיד שקיים בעולם ומצווה על כך, 'היום', יש לך רק את היום העכשוי שבו יכול לקיים זאת, ואז מובטח שיהיו הדברים 'על לבבך', ויכול להתרכז בהם ולהצליח.

וכך הדבר בכל מעשה ומעשה, וכגון כשעושה חסד עם רעהו, יחשוב בלבו שחברו הוא היחיד בעולם שנצרך לעזרה, והוא עצמו היחיד בעולם היכול לעזור לו, ושעה זו היא ההזדמנות האחת והיחידה לעזור. כך יוכל להתרכז ולהצליח לפעול את מעשה ההטבה בשלימות. וע"ע בזה באריכות בשפתי חיים (מידות ועבודת ה' ב מנוחת הנפש)

המשך בעמוד הבא

חדש ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

המשך מעמוד קודם

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים יא כו)

צריך ביאור מה שפתח בלשון יחיד 'ראה', ומסיים בלשון רבים 'אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו וגו', וכבר עמדו בזה המפרשים.

אלא ביאר רבינו אליהו ברוך פינקל זצ"ל שבאמת היתה ראויה כל הפרשה ליכתב בלשון רבים, כיון שנאמרה לכל ישראל, אלא נקט בלשון יחיד ברישא דקרא, לאורווי לן שיש בכלל זה אמירה לכל אחד ואחד באופן פרטי, אשר הדגשה זו מקבלת משנה תוקף, כאשר האדם יודע שיש התיחסות פרטית אליו. וכמבואר

והגר"א באדרת אליהו ביאר, שעשרת הדברות נאמרו בלשון יחיד, מפני שבהר סיני היו כולם באגודה אחת כאיש אחד, וכן כאן אמר 'ראה' בלשון יחיד אל כלל ישראל שהם באגודה אחת. ומה שסיים 'לפניכם' בלשון רבים, הוא משום שלכל אחד ואחד נתן את הבחירה שלא יהיה 'אחרי רבים לרעות' וכדי שלא יאמר שהבחירה ניתנה לרבים לכן אמר לפניכם לכל אחד ואחד, ע"כ.

ועוד יש להאריך שהכוונה למידת הנכבדות בשבילי נברא העולם שכל אדם חשוב כעולם מלא ועיי' מה שהרחבנו בזה בפרשת קדושים ורבינו החיד"א ביאר בספרו (נחל קדומים אות א), וז"ל 'ואמר 'ראה' לשון יחיד ואחר כך 'לפניכם' לשון רבים, דכל יחיד יכול לתקן ויהיה הוא צנור להשפיע לרבים, כמו שהאריך מר זקננו הרב בחסד לאברהם ז"ל והביטה, וראה כי אם עושה רצון הבורא, רצון אותיות צנור, שיהיה הוא כמו צנור להשפיע על ידו תדיר שפע רב ברכות שמים'.

למה יש רק ברכה או קללה ואין משהו באמצע

ראה אנכי נותן לפניכם היום את הברכה ואת הקללה (דברים יא כו) וצ"ב למה אין משהו באמצע לא ברכה ולא קללה.

אלא כתב הספורנו 'ראה. הביטה וראה שלא יהיה ענין על אופן בינוני כמו שהוא המנהג ברוב. כי אמנם אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה והם שני הקצוות כי הברכה היא הצלחה יותר מן המספיק ע"צ היותר טוב. והקללה היא מארה מחסרת שלא יושג המספיק ושניהם לפניכם להשיג כפי מה שתבחרו'

וכן מבאר הגר"א ז"ל בפירושו על הפסוק אורח חיים למעלה למשכיל משאול מטה (משלי טו כד) ש"האורח חיים האמיתי הוא להיות הולך משום שהאדם נקרא הולך שצריך לילך תמיד מדרגא לדרגא ומוסיף הגר"א כי בלתי אפשרי שהאדם יעמוד בדרגא אחת למען סור משאול מטה כי אז עלול חלילה לרדת למטה ורק הודות ל"אורח חיים האמיתי דהיינו שהוא נוהג להיות תמיד הולך ולא להישאר באותו מקום יסור משאול מטה

וכ"כ הרב חיים מולואזין ברוח חיים (א יג) וז"ל 'כי האדם יאמר לפעמים לא אלך בגדולות, ודי לי אם על משמרת אעמודה להחזיק בתומתי ויראתי ולא להוסיף, אבל באמת אינו כן, כי האדם אי אפשר לעמוד במקום אחד, ואם לא יעלה ע"כ יפול, לכן אמר 'אורח חיים למעלה למשכיל' דאם לא יעלה - על כרחו ירד לשאול מטה, וז"ש במשנה שם ודלא מוסיף יסף.

ולפי"ז מובן מה שאמרו בגמ' סוטה (ז). 'דריש ר"ע איש ואשה זכו שכינה ביניהן לא זכו אש אוכלתן' וצ"ב למה אין משהו באמצע לא אש ולא שכינה. (שמעתי)

אלא כל קיום הנישואין הוא בנס כי קיים נישואים ביניהם שאי אפשר בשכל אנוש לחבר ביניהם ורק עבודת המידות היא זו שיכולה לחבר ביניהם

והרי זה נמשל לאחד שנוסע בכביש מהיר שאם זכה ויודע לנהוג יגיע למקומו בשלום ואם לא זכה הוא ימות וייהרג ואין אפשרות להיות באמצע באמצע

הלימוד מזה למעשה. אין להיות באמצע או שהאדם מתעלה או שהוא יורד

למה מסית דינו יותר חמור מעובד ע"ז

הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל (משנת ר' אהרן ח"ב מאמר ההכנות ליום הדין), יעץ להשתדל להיות ממוכי הרבים. וביאר ע"פ מה שמיצינו לגבי מסית ומדיח חומר שלא נמצא כמותו אפילו בעובד עבודה זרה. שבעובד ע"ז, צריך להתרות בו על מנת שיהא אפשר לפסוק את דינו לסקילה, משא"כ במסית. וכן מהפכין בזכותו של העובד ע"ז ומחפשיין להטותו לכף זכות, משא"כ במסית. והוזהרנו עליו בחמישה לאוין, 'לא תאבה לו', 'לא תשמע אליו', 'לא תחוס עינך עליו', 'לא תחמלו', 'לא תכסה עליו', וכל כך למה 'כי ביקש להדיחך מעל ה' אלוקיך'. והעולה על כלנה, מה דאיתא במשנה (סנהדרין ס"ו), שהיכא שאין עדים על הסתתו ובגלל זה אי אפשר להענישו, מכשילים אותו בהסתה נוספת ומעמידים עדים אחרי הגדר בכדי שיראו את ההסתה הנוספת, ויכללו להורגו ע"י עדותם. ולא מיצינו כדוגמת זה בכל התורה כולה.

ואת הטעם לחומרא המיוחדת של מסית, כתבה התורה בעצמה (דברים יג יא) 'כי בקש להדיחך מעל ה' אלוקיך. והיינו, שאע"פ שלא הועילו מעשיו, כי המסית לא שמע בקולו, אע"כ, עצם הדבר שהוא ביקש להדיח את זולתו לעבוד ע"ז, עונשו חמור יותר מהעובד ע"ז עצמו, וכאמור לעיל.

למדנו מכאן - אומר ר' אהרן - כמה חמור עונשו של הגורם הפסד רוחני לזולתו.

ומעתה, מידה טובה מרובה ממידת פורענות חמש מאות פעם, וא"כ מה גדולה זכותו של מי שאפילו רק מבקש לזכות את חברו בתועלת רוחנית, וק"ו למי שמצליח בכך בפועל.

בני ישיבה שהימצאותם בצוותא מביאה להשפעה של היחיד על הרבים, וכגון שמדבר בלימוד בזמן האוכל ומזכה את חבריו בדברי תורה וגם מונע מהם דבורים בטלים, הנגררים לעיתים לדבורים אסורים, מה גדולה זכותו.

וכן כאשר שומר על סדרי הלמוד והתפילה, גורם בכך גם לאחרים לנהוג כמוהו. ולהיפך, ח"ו, להיפך!...

לפיכך חשוב מאוד שכן הישיבה ידאג שהנהגתו ולמודו יביאו לזכות הרבים, וביזה יהיה לו זכות עצומה, וכמבואר.

שכתב החובות הלבבות (שער אהבת ה' פרק י') 'שאפילו החסיד הגדול ביותר וגדול בתורה, עד שיגיע לתכלית השלימות בתיקון נפשו אצל ה' יתברך. ואף אם יגיע למדרגת מלאכי השרת כמידותיהם הטובות ובמנהגיהם הנחמדים ובהשתדלותם העצומה בעבודת הבורא ובאהבתם הזכה בה' יתברך. עדיין לא יגיע לזכויות מי שמורה ומדריך את בני האדם אל הדרך הטובה והישרה בעבודת ה' יתברך ומיישר אורחותיהם להטותם לעבודת ה' יתברך ולקרבתם לצור מחצבתם ולהחזירם בתשובה שלימה, שזכויותיו של זה נכפלות שבעתיים, בעבור זכויותיהם של אלו שבמשך כל הימים והזמנים ובזכות זרעם וזרע זרעם'.

וידוע מה שאמרו (ב"מ פה). כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו אם הקב"ה גוזר גזירה, מבטלה בשבילו, שנאמר (ירמיהו טו, יט): ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה. דברים שאלמלי היו כתובים בגמ' אי אפשר לאומרם שכביכול פיו כפיו של ה' ויכול לבטל גזירותיו של ה'. ובווהר הקדוש אמרו: אילו ידעו בני אדם כמה גדולה מעלת המזכה את הרבים ומחזירם בתשובה, היו רצים אחר זה כאדם שרץ אל חייו.

למה עונשו של המסית כל כך חמור

וסקלתו באבנים ומת כי בקש להדיחך מעל ה' אלהיך (דברים י"ג י"א), הסבא מקלם זצ"ל התפעל מאוד מפסוק זה, וכתב 'שמעו נא אחים יקרים, הערה נפלאה: כי הנה מיצינו שהתורה החמירה מאוד בעונש המסית, והוזהרנו עליו בחמישה לאוין, 'לא תאבה לו', 'לא תשמע אליו', 'לא תחוס עינך עליו', 'לא תכסה עליו', וכל כך למה 'כי ביקש להדיחך מעל ה' אלוקיך'.

ולא עוד אלא שהחמורנו לגבי מסית ומדיח חומר שלא נמצא כמותו אפילו בעובד עבודה זרה. שבעובד ע"ז, צריך להתרות בו על מנת שיהא אפשר לפסוק את דינו לסקילה, משא"כ במסית. וכן מהפכין בזכותו של העובד ע"ז ומחפשיין להטותו לכף זכות, משא"כ במסית.

והעולה על כלנה, מה דאיתא במשנה (סנהדרין ס"ו), שהיכא שאין עדים על הסתתו ובגלל זה אי אפשר להענישו, מכשילים אותו בהסתה נוספת ומעמידים עדים אחרי הגדר בכדי שיראו את ההסתה הנוספת, ויכללו להורגו ע"י עדותם. ולא מיצינו כדוגמת זה בכל התורה כולה.

והיינו רק משום ש'ביקש', ואפילו אם זממו לא עלה בידו, אבל כיון שניסה להדיחך מעל ה' אלוקיך, נוהג עמו הקב"ה בכל חומרת הדין ובלא שום חמלה ורחמים. ומעתה, הלא מידה טובה מרובה ממידת פורענות חמש מאות (יומא ע"ו). ואם כן, אם החמירה תורה כל כך עם מי שמרחיק את בניו של מקום ממנו, מה גדלה חשיבותם של עסקנים המנסים לקרב יהודים לאבינו שבשמים, ואפילו אם לא הצליחו לבסוף אבל אם כוונתם הייתה לטובה, נותן להם הקב"ה שכר פי חמש מאות ממידת פורענות! וכמו כן גם מי שמנסה ומבקש להתקרב לאבינו שבשמים שלא גרע מקרב עצמו ממקרב אחרים, מובטח בשכר עצום ובהנהגה מיוחדת של רחמים וחמלה.

הרב חיים בן המו שליט"א

כח הבחירה

(דברים יא-כו) "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם, אשר אנכי מצווה אתכם היום, והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם, וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצווה אתכם היום, ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם". מבאר הרמב"ן שהברכה והקללה הם המצוות והעבירות, שמהם נגזרים הברכות והקללות.

פרשתנו פותחת באחד מסימני ההיכר הבולטים ביותר במהותו של האדם, "הבחירה החופשית" בעוד אצל כל היצורים התנהגותם צפויה ומונוטונית הרי שהאדם הוא בלתי צפוי, כל היצורים הדומם הצומח והחי התנהגותם תואמת את חוקי הטבע, ומראש נוכל לצפות את התוצאות בכל מקרה ומקרה, שונה הוא האדם באשר הוא בעל בחירה, והיכולת בידו לבחור בטוב או הלילה לבחור ברע, ובכל כך ניתן לצוות את האדם לבחור בטוב ולברוח מהרע, וממילא לבחור לעשות טוב לתת לו שכר, והלילה להיפך.

המשך חכמה מבאר על הפסוק (ברא' א-כו) "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו זכר ונקבה ברא אותם" מבאר שהצלם האלוקי אצל האדם הוא הבחירה החופשית, בלי טבע מכריח, רק מרצון ומשכל נפשי.

המהר"ל על המשנה באבות "הרשות נתונה" כתב, דבר זה מצד שאדם נברא בצלם, הקב"ה נתן לו רשות לעשות מה שרצה, ואין האדם מוכרח במעשיו, ואם רואה (הקב"ה) שהאדם רוצה לעשות חטא, אין הקב"ה מונע ממנו החטא מלעשותו, אלא הרשות נתונה לו, ודבר זה מפני כי האדם נברא בצלם האלוקים ויש לו דמיון בזה גם כן אל ה' יתברך.

הרמב"ם (פרק ה-א) מהלכות תשובה כותב רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו. ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו. הוא שכתוב בתורה (ברא' ג-כב) "הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע", כלומר שהאדם הוא מעצמו ובעצמו ובמשבתו עושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו לעשות טוב או רע, וממשיך הרמב"ם בהלכה ב' וכותב ואל יעבר במחשבתך דבר זה שאומרים טיפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גוזר על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן, אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם, או חכם או סכל או רחמן או אכזרי או כלי או שוע וכן שאר כל הדעות... והואל ורשותנו בידנו ומדעתנו עשינו כל הרעות, ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו, שהרשות עתה בידנו. הוא שכתוב אחריו: "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה".

(ובהלכה ג) מסכם הרמב"ם את דבריו וכותב "ודבר זה עקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצווה", שנאמר ("דברים" ל, ט): "ראה נתתי לפניך היום את החיים", וכתוב ("דברים" יא כו): "ראה אנכי נתן לפניכם היום", כלומר שהרשות בידכם וכל שיהפך האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה, בין טובים בין רעים.

ובגמ' (נידה טז): מובא דריש ר' חנינא בר פפא אותו מלאך הממונה על ההיריון לילה שמו, ונטל טיפה ומעמידה לפני הקב"ה ואומר לפניו רבש"ע טיפה זו מה תהא עליה גיבור או חלש חכם או טיפש עשיר או עני, ואילו רשע או צדיק לא קאמר, כדר' חנינא דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר (דברי' י-יב) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'..

נקודת הבחירה אצל האדם היא בכל רגע נתון, ובמשך כל ימי חייו, בכל הגילאים ובכל המצבים, בשונה מאדם שטעה ונסע לכיוון הנגדי מהיעד, שאת הטעות יוכל לתקן רק כאשר הוא יגיע לכיכר או לצומת, אך כל זמן שהוא במסלול חד סטרי לא יוכל לתקן, במסע חיי האדם האפשרות לתקן או לשנות כיוון הוא בכל רגע וכל הזמן.

שאלו את בעל "קהילות יעקב" הרי הקב"ה הבטיח בתורתו למשה רבינו (שמות יט-ט) "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדבר עמך וגם בך יאמינו לעולם" וקורח ועדתו בוודאי היו במעמד הר סיני, ואיך נחלקו על משה ונבואתו? הרב הפנה את השאלה לרב שך זצ"ל שאמר עולם הזה הוא עולם הבחירה, ואין דרך הרע סגורה בפני שום אדם, וקורח שתאוות הכבוד הציפה את אישיותו לא שייכת לגביו ההבטחה "וגם בך יאמינו לעולם, שהבטחה זו בוודאי לא באה לשלול את הבחירה, אלא שתהיה לאדם נטייה טבעית של אמונה בה' ובמשה עבדו.

ואלו הם דברי המהר"ל "הבחירה מתאפשרת לאדם בכך שהוא מסוגל להתעלם מידיעותיו.

בימים אלו בהם נכנסים אנו לימי הרחמים והסליחות נדע ונפנים שבידנו הדבר, לשנות ולהשתנות, וכל חלש צריך לומר חזק אני לחזק ולהתחזק בעבודת ה' והבא לטהר מסייעים אותנו, ה' יזכנו אמן.

לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר "בינינו" - לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר תורת יוסף לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר של דרשו לחץ כאן